

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,
CHHATRAPATI SAMBAJINAGAR.**

Circular / Acad Sec./ PG / NEP PG-II Yr Curri./Uni. Cqmp./ 2024.

It is hereby inform to all concerned that, on the recommendation of Dean of Faculty of Humanities; **the Academic Council at it's Meeting held on 08th April, 2024 has accepted the "following Subject wise revised Curriculum at PG Level as per National Education Policy-2020" for all concerned university department** under the Faculty of Humanities.

Sr. No.	UG/PG Course Curriculum Name	Semester
01.	M. A. Second Year as per NEP [Marathi] For University Department	IIIrd & IVth
02.	M. A. Second Year as per NEP [Sanskrit] For University Department	IIIrd & IVth
03.	M. A. Second Year as per NEP [History] For University Department	IIIrd & IVth
04.	M. A. Second Year as per NEP [Archaeology] For University Department	IIIrd & IVth
05.	M. A. Second Year as per NEP [Political Science] For University Department	IIIrd & IVth
06.	M. A. Second Year as per NEP [Public Administration] For University Department	IIIrd & IVth
07.	M. A. Second Year as per NEP [Economics] For University Department	IIIrd & IVth
08.	M. A. Second Year as per NEP [Geography] for University Department	IIIrd & IVth
09.	M. A. Second Year as per NEP [Psychology] for University Department	IIIrd & IVth
10.	M.A. Second Year as per NEP [Thoughts of Mahatma Phule & Dr. B. R. Ambedkar] for University Department	IIIrd & IVth
11.	M.R.S. Second Year as per NEP [Socio-Cultural and Political Aspects] for University Institution/Department	IIIrd & IVth
12.	M.R.S. Second Year as per NEP [Rural Economics, Banking & Industry] for University Institution/ Department	IIIrd & IVth

This is effective from the Academic Year 2024-25 and Onwards as per appended herewith.

All concerned are requested to note the contents of this circular and bring notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University campus,
Chhatrapati Sambhajanagar-431 004,
Ref. No. SU/PG-II Yr/ Affi.Colleges
/ NEP Curri/ 2024/ 25762-71

Date: 21.05.2024.

}}
}}
}}
}}
*****

**Deputy Registrar,
Academic.**

:: 02 ::

Copy forwarded with compliments to:-

- 1] **The Principal, all concerned affiliated colleges,**
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Chhatrapati Sambhajnagar.
- 2] **The Director, University Network & Information Centre, UNIC,**
with **a request to upload this Circular on University Website.**

Copy to :-

- 1] **The Director, Board of Examinations & Evaluation,**
- 2] **The Sec. Officer, [Concerned Unit] Exam. Branch,**
- 3] The Section Officer, [Eligibility Unit],
- 4] The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,
- 5] The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,
- 6] The In-charge, [E-Suvidha Kendra],
- 7] The Public Relation Officer,
- 8] The Record Keeper,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Chhatrapati Sambhajnagar.

DrK*210524/-

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
CHHATRAPATI SAMBHAJINAGAR**

Curriculum of
M. A. [Marathi]
Semester-III & IV

‘under National Education Policy-2020’

For
“University Autonomous Department”

[Effective from the Academic Year 2024-25 & Onwards]

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Chh. Sambhjinagar

Illustrative Credit Distribution Structure for Two Year /One Year PG

M.A. (Marathi) Programme from 2024-25

II	6.5	Sem: III	Mandatory M- 9: 4 साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह (दलित व स्त्रीवादी) M- 10 : 4 वर्णनात्मक भाषाविज्ञान M- 11: 4 तुलनात्मक साहित्य अभ्यास M- 12: 2 (Theory/Activity) अनुवाद विचार - उपयोजन	Elective-3: 4 E - 1 मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य OR E - 2 वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कविता OR E - 3 वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कथा OR E - 4 बालसाहित्य OR E - 5 साहित्याचे माध्यमांतर			RP-1: 4 संशोधन पद्धती	22	PG Degree After 3:Year UG or PG Degree after 4:Year UG
		Sem: IV	Mandatory M -13: 4 साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह (ग्रामीण व आदिवासी) M-14: 4 ऐतिहासिक व समाजभाषाविज्ञान M-15: 4 तुलनात्मक साहित्य अभ्यास	Elective-4: 4 E - 6 मराठवाड्यातील कलाकृतींचे अध्ययन OR E - 7 वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : नाटक OR E - 8 वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कादंबरी OR E - 9 विज्ञान साहित्य OR E - 10 साहित्याचे रूपांतर			RP-2: 6	22	UG
Cum. Cr. for 1 Yr PG Degree			26	8			10	44	
Cum. Cr. for 2 Yr PG Degree			54	16	4	4	10	88	
2 Years: 4 Sem. PG Degree (88 credits) after Three Year UG Degree or 1 Year – 2 Sem PG Degree (44 Credits) after Four Year UG Degree									
	8.0		Course Work Min. 12 (3 Courses of 4 Credits Each 4 X 3 = 12)			Training in Teaching/Education/Pedago gy : 4	Min. 16+ Ph.D. Work	Ph.D. in Subject	

Note: 1. OJT/FP should be completed during summer vacation.

2. P.G. programme is based on DSC Specialization.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) विद्वतीय वर्ष

सत्र तिसरे

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

MAR ३०१ साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह (दलित व स्त्रीवादी)

MAR ३०२ वर्णनात्मक भाषाविज्ञान

MAR ३०३ तौलनिक साहित्य सिद्धांत

MAR ३०४ अनुवाद विचार – उपयोजन

RP – १ संशोधन पद्धती

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective - 3:4

MAR ३०५.१ मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य
किंवा

MAR ३०५.२ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कविता
किंवा

MAR ३०५.३ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कथा
किंवा

MAR ३०५.४ बालसाहित्य
किंवा

MAR ३०५.५ साहित्याचे माध्यमांतर

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) व्दितीय वर्ष

सत्र चौथे

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

MAR ४०१ साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह (ग्रामीण व आदिवासी)

MAR ४०२ ऐतिहासिक व समाजभाषाविज्ञान

MAR ४०३ तौलनिक साहित्य : तत्त्व, कलाकृती व उपयोजन

RP – २ संशोधन प्रकल्प

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective - 4:4

MAR ४०४.१ मराठवाड्यातील कलाकृतींचे अध्ययन
किंवा

MAR ४०४.२ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : नाटक
किंवा

MAR ४०४.३ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कादंबरी
किंवा

MAR ४०४.४ विज्ञान साहित्य
किंवा

MAR ४०४.५ साहित्याचे प्रकारांतर

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

MAR ३०१ साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह (दलित व स्त्रीवादी)

उद्दिष्टे :

- १) आधुनिक काळातील मराठी वाङ्मयातील साहित्यनिर्मितीच्या विविध विचारधारांचा परामर्श घेणे.
- २) दलित व स्त्रीवादी साहित्यामधून चित्रित समाज संस्कृती व व्यक्तीजीवनाचा अभ्यास करणे.
- ३) महाराष्ट्रातील दलित व स्त्रियांच्या सामाजिक सुधारणेच्या चळवळींबाबत माहिती विविध ग्रंथांमधून मिळविणे.
- ४) दलित व स्त्रीवादी साहित्यातील प्रमुख कलाकृतींच्या साहाय्याने दलित व स्त्रीवादी साहित्यलेखन परंपरेचा परिचय करून घेणे.
- ५) अभ्यासक्रमासाठी नेमलेल्या कलाकृतींच्या अभ्यासातून दलित व स्त्रीवादी साहित्याचे मूल्यमापन करणे.

घटक :

अ) दलित साहित्य

१) दलित साहित्य : संकल्पना, स्वरूप, प्रेरणा

१.१ दलित जीवन : स्थिती-गती

१.२ दलित जाणिवेचे स्वरूप – विशेष

१.३ दलित चळवळी व दलित साहित्य

१.४ दलित साहित्य : प्रेरणा, स्वरूप, विशेष

१.५ आत्मभान, आत्मशोध, नकार, वेदना, विद्रोह या संकल्पनांचे स्वरूप

२) दलित साहित्य : परंपरा व स्वरूप

- २.१ दलित साहित्य : कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, आत्मकथने, समीक्षा
- २.२ फुले- शाहू- आंबेडकर यांच्या चळवळी आणि दलित साहित्य
- २.३ दलित साहित्याचे विश्लेषण
- २.४ दलित साहित्याची भाषा

श्रेयांक - १
तासिका - १५

३) 'तराळ - अंतराळ' - शंकरराव खरात, काँटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

- ३.१ दलित आत्मकथन : संकल्पना व स्वरूप
- ३.२ दलित आत्मकथनांचे वेगळेपण
- ३.३ लेखकाचा परिचय
- ३.४ 'तराळ - अंतराळ' आत्मकथनातील सामाजिक वास्तव आणि संघर्ष
- ३.५ 'तराळ - अंतराळ' चे स्वरूप-विशेष
- ३.६ 'तराळ - अंतराळ' आत्मकथनाचे वाङ्मयीन मूल्यमापन

श्रेयांक - १
तासिका - १५

ब) स्त्रीवादी साहित्य

१. प्राचीन काळापासून स्त्रियांची स्थिती

- १.१ स्त्री म्हणून घडण, पारंपरिक गुलामी, जाचक बंधने
- १.२ स्त्री म्हणून मिळणारे दुय्यमत्व
- १.३ लैंगिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, कौटुंबिक स्थिती, दुय्यमत्व

२. समाजसुधारकांच्या स्त्री हक्कासंबंधी चळवळी

- २.१ समाजसुधारणेच्या चळवळी
- २.२ स्त्री सुधारणेच्या चळवळीचा इतिहास
- २.३ स्त्री समानतेसाठीच्या ब्राह्मणेतर चळवळी
- २.४ बालविवाह, जरठकुमारी विवाह, पुनर्विवाह बंदी, केशवपन स्त्रीभ्रूणहत्या, आदी विरोधी चळवळी

श्रेयांक - १
तासिका - १५

३. स्त्रीवादी साहित्य

- ३.१ स्त्रीलिखित साहित्य व स्त्रीवादी साहित्य
- ३.२ कविता, कथा, कादंबरी, आत्मचरित्र, वैचारिक लेखन परंपरावस्वरूप
- ३.३ स्त्रीवादी लेखनाच्या प्रेरणा, स्वरूप
- ३.४ भारतीय स्त्रीवादी साहित्य
- ३.५ स्त्रीवादी समीक्षा

४. 'ब्र' (कादंबरी) - कविता महाजन , राजहंस प्रकाशन, पुणे.

४.१ स्त्रीवादी कादंबरी स्वरूप व परंपरा-

४.२ 'ब्र': कादंबरी लेखिकेचा परिचय

४.३ 'ब्र' : कादंबरीचे स्वरूप विशेष

४.४ 'ब्र' : कादंबरीमधील स्त्रीजीवन

४.५ 'ब्र' कादंबरीचे वाङ्मयीन मूल्यमापन

स्त्रीलिखित कादंबऱ्या : प्रेरणा आणि प्रवृत्ती- विद्या देवधर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे

साठोत्तरी साहित्यप्रवाह : स्वरूप आणि दिशा- माधव पुटवाड, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे

श्रेयांक - १

तासिका - १५

संदर्भ ग्रंथ :

१. दलित आत्मकथने : स्वरूप - वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
२. निळी पहाट - रा. ग. जाधव, विजय प्रकाशन, नागपूर
३. दलित साहित्य एक आकलन- बाळकृष्ण कवठेकर, अजब प्रकाशन, कोल्हापूर
४. साहित्य : दलित व ललित - गो.ग. कुलकर्णी, नुतन प्रकाशन, पुणे
५. दलित वाङ्मय: प्रेरणा व प्रवृत्ती - शंकराव खरात, प्रकाशक - इनामदार बंधू, पुणे
६. दलित साहित्य : सिद्धांत आणि स्वरूप - यशवंत मनोहर, प्रबोधन प्रकाशन, औरंगाबाद
७. दलित साहित्य : एक अभ्यास - संपा. अर्जुन डांगळे, म. रा. सा. संस्कृती मंडळ, मुंबई
८. स्त्री-लिखित साहित्य: संदर्भ आणि चिकित्सा- संपा. आशुतोष पाटील, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
९. दलित साहित्याची संकल्पना - जयवंत व्हटकर, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
१०. दलित साहित्य : प्रवाह आणि प्रतिक्रिया - गो.म.कुलकर्णी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
१२. दलित आत्मचरित्रे : साहित्य आणि समाज - रमेश धोंडगे, मधुराज प्रकाशन, पुणे
१३. दलित साहित्य : चर्चा आणि चिंतन - गंगाधर पानतावणे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
१४. दलित साहित्य : आजचे क्रांतिविज्ञान - बाबुराव बागुल, बुद्धिस्ट पब्लिकेशन हाऊस, नागपूर
१५. स्त्री- लिखित मराठी कादंबरी - संपा. अरुणा ढेरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
१६. स्त्री- साहित्याचा मागोवा (खंड १ व २) - संपा. मंदा खांडगे व इतर, साहित्यप्रेमी भगिणी मंडळ, पुणे
१७. स्त्रीवाद आणि मराठी साहित्य- वंदना महाजन, विजय प्रकाशन, नागपूर
१८. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह - भालचंद्र फडके, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे
१९. १९८० नंतरची स्त्रीवादी कविता - सदाशिव सरकटे, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद.
२०. स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि उपयोजन - अश्विनी धोंगडे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
२१. मराठी लेखिका : चिंता आणि चिंतन- भालचंद्र फडके, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे
२२. स्त्रीवादी भूमिका व काव्य: स्त्रीकोष - सदाशिव सरकटे, कैलाश पब्लिकेशन, औरंगाबाद.

२३. वाङ्मयीन प्रवृत्ती, तत्त्वशोध - संपा. ऋषीकेश कांबळे , पी. विठ्ठल, कैलास अंभुरे, कैलाश पब्लिकेशन,
औरंगाबाद
२४. स्त्रीवाद, साहित्य आणि संस्कृती – अरुणा देशमुख, आकांक्षा प्रकाशन, नागपूर
२५. स्त्री प्रश्नांची चर्चा : १९ वे शतक - प्रतिभा रानडे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

MAR ३०२ वर्णनात्मक भाषाविज्ञान

उद्दिष्टे:

- १) भाषा अभ्यासाच्या आधुनिक व शास्त्रीय पद्धतीचा परिचय करून घेणे.
- २) वर्णनात्मक अभ्यासपद्धतीमधील स्वनविज्ञान, स्वनिम विचार, रूप, रुपिम, मानस्वर, खंडित - खंडाधिष्ठित स्वनिमाच्या संकल्पनांचे स्वरूप व वैशिष्ट्यांचा अभ्यास करणे.
- ३) शब्दरूप आणि त्यांचे अर्थ यातील आंतरसंबंधाचा अभ्यास करणे.
- ४) पाश्चात्य संरचनावादी भाषा अभ्यासपद्धती व त्यांचे भाषा अभ्यासातील उपयोजन यांचा अभ्यास करणे.
- ५) भाषा एक संकेतप्रणाली या भूमिकेतून तसेच प्राण्यांच्या व मानवाच्या भाषेचे स्वरूप समजून घेणे.
- ६) भाषिक संदेशन प्रक्रियेचा अभ्यास करणे व भाषेची लक्षणे अभ्यासणे.

घटक :

१) भाषेचे स्वरूप

- १.१ भाषा एक संकेत प्रणाली
- १.२ प्राण्यांची व माणसाची भाषा
- १.३ भाषेची लक्षणे
- १.४ भाषा व संदेशन

२) स्वनविचार

- २.१ स्वनविज्ञानाचे स्वरूप
- २.२ स्थान व प्रयत्नांवर आधारित स्वनांचे वर्गीकरण
- २.३ स्वन - स्वनिम - स्वनांतर
- २.४ मानस्वर
- २.५ उच्चार व लेखन यातील अंतर
- २.६ खंडात्मक व खंडाधिष्ठित स्वनिम

श्रेयांक - १

तासिका - १५

३) पदविचार / रूपविचार

- ३.१ पद – पदिम – पदांतर
- ३.२ शब्द – संज्ञा
- ३.३ पदिमांचे प्रकार
- ३.३.१ अर्थावरून
- ३.३.२ उपयोजनावरून
- ३.४ वचनदर्शक पदिमे
- ३.५ लिंगदर्शक पदिमे
- ३.६ विभक्तीदर्शक पदिमे
- ३.७ आख्यातदर्शक पदिमे
- ३.८ समास / सामासिक शब्द

श्रेयांक - १

तासिका - १५

४) वाक्यविचार

- ४.१ प्रथमोपस्थित संघटक
- ४.२ विश्लेषण पद्धतीचे स्वरूप
- ४.३ रचनांचे प्रकार
- ४.४ रचनांचे स्तर
- ४.५ वाक्यपृथक्करण

श्रेयांक - १

तासिका - १५

५) अर्थविचार

- ५.१ अर्थाचे स्वरूप
- ५.२ अर्थाच्या व्याख्या
- ५.३ अर्थाचे प्रकार
- ५.४ अर्थ - रूप - संबंध
- ५.५ अर्थाचे घटक
- ५.६ अर्थक्षेत्र संकल्पना

६) संरचनावाद

- ६.१ अमेरिकन
- ६.२ युरोपियन

श्रेयांक - १

तासिका - १५

संदर्भ ग्रंथ :

- १) भाषा आणि भाषाशास्त्र - श्री. न. गजेंद्रगडकर, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
- २) ध्वनिविचार - ना. गो. कालेलकर, डेक्कन कॉलेज, पोस्ट ग्रॅज्युइटी इन्स्टिट्यूट, पुणे.
- ३) मराठीचा भाषिक अभ्यास - मु. श्री. कानडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
- ४) भाषाविचार आणि मराठी भाषा - गं. ब. ग्रामोपाध्ये, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
- ५) यादवकालीन मराठी भाषा - शं. गो. तुळपुळे, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
- ६) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान - स्वरूप आणि पद्धती- कल्याण काळे, अंजली सोमण, गोखले एज्युकेशन सोसायटी प्रकाशन, नाशिक
- ७) भाषाविज्ञान - नरेंद्र मारवाडे, सदाशिव सरकटे, कैलाश पब्लिकेशन, औरंगाबाद
- ८) भाषाविज्ञान परिचय- मालशे, पुंडे, सोमण, संजय प्रकाशन, पुणे
- ९) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान - लीला गोविलकर, आरती प्रकाशन, डोंबिवली
- १०) आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत व उपयोजन - मिलिंद मालशे, लोकवाड्मय गृह, मुंबई
- ११) भाषाविज्ञान संकल्पना व स्वरूप - आरती कुलकर्णी, विजय प्रकाशन, नागपूर
- १२) मराठी भाषा : उद्गम आणि विकास - कृ. पां. कुलकर्णी, मॉडर्न बुक डेपो, पुणे
- १३) आधुनिक भाषाविज्ञान आणि मराठी भाषा - दादा गोरे, गोदा प्रकाशन, औरंगाबाद
- १४) मराठी भाषेचा इतिहास - गं. ना.जोगळेकर, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे
- १५) समाजभाषाविज्ञान: प्रमुख संकल्पना - रमेश वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
- १६) भाषा आणि संस्कृती- ना.गो. कालेलकर, मौज प्रकाशन, मुंबई
- १७) भारतीय भाषांचे लोकसर्वेक्षण: महाराष्ट्र - संपा. अरूण जाखडे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
- १८) वैखरी:भाषा आणि व्यवहार - अशोक केळकर, मॅजेस्टिक बुक स्टॉल्स, मुंबई
- १९) मराठी भाषेचे मूळ - विश्वनाथ खैरे, मराठी संशोधन मंडळ, मुंबई
- २०) भयंकर सुंदर मराठी भाषा - द. दि. पुंडे, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) व्दितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्यअभ्यासक्रम Mandatory

MAR ३०३ तौलनिक साहित्य सिद्धांत

उद्दिष्टे :

१. साहित्याच्या तौलनिक अभ्यास पद्धतींचा परिचय करून देणे.
२. जागतिक पातळीवर तुलनात्मक अभ्यासाच्या परंपरेचा आढावा घेऊन तुलनात्मक अभ्यासपद्धतीच्या घटकांचे स्वरूप समजून घेणे.
३. जगभरातील प्रमुख तुलनात्मक अभ्यासपद्धतींचा अवलंब करणाऱ्या वाङ्मय तज्ज्ञांच्या अभ्यासकार्याबाबत माहिती घेणे.
४. तौलनिक साहित्याभ्यासाचा भारतीय व्यूह व पाश्चात्य पद्धती यांचा परामर्श घेणे.
५. एक व अनेक साहित्याधिष्ठित तुलनापद्धती, साम्य- भेद-प्रभाव-प्रभव या घटकांच्या आधारे केल्या जाणाऱ्या तुलनेचा अभ्यास करणे.
६. तुलनात्मक अभ्यासासाठी नेमलेल्या ग्रंथांचे तुलनात्मक अभ्यासपद्धतींचा वापर करून मूल्यमापन करणे.

घटक :

- १) तौलनिक साहित्याभ्यास – संकल्पना व स्वरूप
  - १.१ तौलनिक साहित्याभ्यास उदय व विकास - युरोपियन पार्श्वभूमी
  - १.२ तौलनिक साहित्याभ्यास उदय व विकास - भारतीय पार्श्वभूमी
  - १.३ तुलना : संकल्पना
  - १.४ मित्शेलचे तुलनेविषयीचे तीन सिद्धांत
  - १.५ तुलना आणि साहित्य व्यवहार
  - १.६ तौलनिक साहित्याभ्यास : संकल्पना व स्वरूप

श्रेयांक - १
तासिका १५

२) तौलनिक साहित्याभ्यासाचे मूलभूत आधार

- २.१ राष्ट्रीय साहित्य
- २.२ विश्वसाहित्य
- २.३ भारतीय साहित्य

श्रेयांक - १

तासिका - १५

३) तौलनिक साहित्याभ्यासाची वैशिष्ट्ये

- ३.१ तौलनिक साहित्याभ्यासाची उद्दिष्टे
- ३.२ तौलनिक साहित्याभ्यासाचे महत्त्व
- ३.३ तौलनिक साहित्याभ्यासाची तत्त्वे
साधर्म्य - वैधर्म्य
प्रभव (उद्गम) - प्रभाव
आदान - प्रदान

श्रेयांक - १

तासिका - १५

४) तौलनिक साहित्याभ्यासाच्या दिशा

- ४.१ व्दैभाषिक साहित्यकृतींचा अभ्यास
- ४.२ आशयसूत्रांचा अभ्यास
- ४.३ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास
- ४.४ वाङ्मयीन कालखंडाचा अभ्यास
- ४.५ वाङ्मयप्रवाह व चळवळींचा अभ्यास

श्रेयांक - १

तासिका - १५

संदर्भ ग्रंथ :

- १) तौलनिक साहित्याभ्यास मूलतत्त्वे आणि दिशा - वसंत बापट, मौज प्रकाशन, मुंबई.
- २) तौलनिक साहित्याभ्यास - चंद्रशेखर जहागीरदार, काँटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
- ३) तौलनिक साहित्य : नवे सिद्धांत आणि उपयोजन - आनंद पाटील, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.
- ४) भाषांतरमीमांसा- कल्याण काळे, अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ५) तौलनिक साहित्य आणि मध्ययुगीन मराठी - र. बा. मंचरकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ६) भारतीय साहित्याची संकल्पना - संपा. द. दि. पुंडे प्रतिमा प्रकाशन पुणे.
- ७) अनुवादमीमांसा, संपा - केशव तुपे, साक्षात प्रकाशन, औरंगाबाद.
- ८) साहित्य: रूप आणि परिसर - प्रकाश मेदककर, प्रतिभा प्रकाशन, पुणे.
- ९) साहित्य समीक्षा परिभाषा कोश - संपा. वा. ल. कुलकर्णी, भाषा संचालनालय महा. राज्य, मुंबई.
- १०) भारतीय संदर्भात तौलनिक साहित्याभ्यास - गणेश देवी, सौरभ प्रकाशन, कोल्हापूर.
- ११) तौलनिक साहित्याभ्यास: संकल्पना व स्वरूप- निशिगंधा व्यवहारे, ऊरुवेला, प्रकाशन, हिंगोली.
- १२) समकालीन कादंबरीकारांचा तौलनिक अभ्यास - प्राची जोशी, क्वारेट बुक प्रा.लि., पणजी.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) व्दितीय वर्ष

सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

MAR ३०४ अनुवाद विचार – उपयोजन (Theory/Activity)

उद्दिष्टे :

१. अनुवादाची ऐतिहासिक परंपरा व अनुवादविषयक विविध पाश्चात्य व भारतीय भूमिकांचा अभ्यास करणे.
२. मराठीतील अनुवादित साहित्याचे स्वरूप – विशेष समजून घेणे.
३. अनुवाद प्रक्रियेतील विविध प्रारूपांचा परिचय करून घेणे.
४. वाङ्मयप्रकारनिहाय अनुवादाचे स्वरूप, त्यातील समस्या व अननुवादितेचे अध्ययन करणे.
५. अनुवादासंदर्भात कार्य करणाऱ्या संस्था व नियतकालिकांचा परिचय करून घेणे.

घटक :

१. अनुवादाचे स्वरूप, सिद्धांत आणि व्याख्या
  - १) अनुवादाची ऐतिहासिक परंपरा
  - २) मराठीतील अनुवादित साहित्याचे स्वरूप
  - ३) अनुवाद व भाषांतर
  - ४) अनुवाद: व्याख्या
  - ५) अनुवाद हे शास्त्र, कला की कौशल्य यासंदर्भात विचार.

२. अनुवादाचे प्रकार

- १) ड्रायडने सांगितलेले अनुवादाचे प्रकार
- २) माध्यमनिहाय, विषयनिहाय, वाङ्मयप्रकारनिहाय अनुवाद प्रकार
- ३) शब्दानुवाद, भावानुवाद, छायानुवाद, अर्थानुवाद, रूपांतर, यांत्रिकी अनुवाद इ.

श्रेयांक – १

तासिका – १५

३. अनुवाद प्रक्रिया

- १) अनुवाद प्रक्रियेतील विविध प्रारूपांचा परिचय – विशेषतः याकोबसन, युजिन नायडा, न्युमार्क, बाथगेट यांची प्रारूपे
- २) अनुवाद प्रक्रियेतील शब्दकळा, वाक्य, लिंग – पुरुष यांचा परिचय.

४. वाङ्मयप्रकारनिहाय अनुवाद : स्वरूप, समस्या आणि अननुवाद्यता

कादंबरी कथा, कविता, नाटक इत्यादी वाङ्मयप्रकारांतील साहित्यकृतीचे अनुवाद करताना येणाऱ्या समस्या 'अननुवाद्यता' ही संकल्पना.

श्रेयांक – १

तासिका – १५

संदर्भ ग्रंथ :

१. भाषांतर आणि भाषा - विलास सारंग, मौज प्रकाशन, मुंबई.
२. भाषांतरप्रसंग - निशिकांत ठकार, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.
३. अनुवादमीमांसा - संपा. केशव तुपे, साक्षात प्रकाशन, औरंगाबाद.
४. भाषांतर - सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
५. अनुवादविचार - भोलनाथ तिवारी, किताबघर प्रकाशन, नवी दिल्ली.
६. अनुवाद सिद्धान्त की रूपरेखा - सुरेश कुमार, वाणी प्रकाशन, दिल्ली.
७. अनुवाद : प्रक्रिया एवं परिदृश्य - रीतारानी पालीवाल, वाणी प्रकाशन, दिल्ली.
८. मराठी नाटकावरील इंग्रजी प्रभाव – आनंद पाटील, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
९. आधुनिक भाषाविज्ञान: सिद्धांत आणि उपयोजन - मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह मुंबई.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

RP-१ संशोधन प्रकल्प

उद्दिष्टे :

- १ संशोधन पद्धती, संशोधनाचे तंत्र व साधनांचे शोधनिबंध लेखनात उपयोजन करणे.
- २ संशोधकाच्या अंगी साहित्याचा व्यासंग व चिकित्सक दृष्टी विकसित करणे.
- ३ संशोधनाची परीभाषा व वाङ्मय चौर्य याविषयी संशोधकांमध्ये जागृती करणे.
- ४ संशोधकांमध्ये वाचन, परिश्रम, चिकाटी, तटस्थता, निष्पक्षदृष्टी व ज्ञान क्षेत्रात भर घालण्याची जिज्ञासा निर्माण करणे.
- ५ संलग्न अभ्यासक्षेत्राशी संबंधित विषयांवर शोधनिबंध सादर करणे.

संलग्न अभ्यास क्षेत्र

- १ साहित्य समीक्षा
- २ आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
- ३ साहित्यशास्त्र
- ४ भाषिक कौशल्ये, प्रसारमाध्यमे व सर्जनशील लेखन
- ५ मध्ययुगीन साहित्य - संत तुकाराम व समकालीन साहित्य
- ६ आधुनिक साहित्य - महात्मा फुले व समकालीन साहित्य
- ७ लोकसाहित्य
- ८ साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह
- ९ भाषा अभ्यास
- १० तौलनिक साहित्य सिद्धांत
- ११ मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य
- १२ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास

श्रेयांक - ४

वरील संलग्न अभ्यास क्षेत्राच्या अनुषंगाने चार शोधनिबंध (मुद्रीत) सादर करणे अनिवार्य आहे.

संदर्भ ग्रंथ :

१. संशोधन पद्धतिशास्त्र व तंत्र (२०००) - प्रदीप आगलावे, विद्या प्रकाशन, नागपूर.
२. मराठी साहित्य संशोधन (२००६) - संपा. अविनाश आवलगावकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
३. शास्त्रीय संशोधन पद्धती (२००७) - बी. एम. कऱ्हाडे, पिंपळापुरे अॅण्ड कंपनी पब्लिशर्स, नागपूर.
४. संशोधन : सिद्धांत आणि पद्धती (१९७७) - सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
५. ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र संशोधन (२०१५) - राजेंद्र कुंभार, युनिव्हर्सल प्रकाशन, पुणे.
६. मराठी प्रबंध सूची (२००१) - वसंत विष्णू कुलकर्णी, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर.
७. प्राचीन मराठी हस्तलिखिते : संशोधन आणि संपादन (१९९२)- श्री. रं. कुळकर्णी, का. स. वाणी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
८. वैखरी : भाषा आणि भाषा व्यवहार (१९८३)- अशोक केळकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
९. संशोधन : स्वरूप आणि समस्या- बाळासाहेब गुंजाळ, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
१०. समाजशास्त्रीय संशोधन : तत्त्वे व पद्धती (२०१६)- रा. ना. घाटोळे, श्री मंगेश प्रकाशन, नागपूर.
११. संशोधन: स्वरूप आणि पद्धती (१९८३)- संपा. सु. रा. चुनेकर, रंगनाथ पठारे व दिलीप धर्म, शिक्षण प्रसारक संस्था, संगमनेर.
१२. भाषा व साहित्य: संशोधन, खंड १, २, ३- संपा. वसंत जोशी व अन्य महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
१३. मराठीचे संशोधन (भाषा आणि साहित्य) (२०२०)- अनिल गवळी, गीर्वाणज्योति प्रकाशन, सातारा.
१४. इतिहासशास्त्र : संशोधन, अध्यापन आणि लेखनपरंपरा (२००७)- प्रभाकर देव, ब्रेनटॉनिक प्रकाशन नाशिक.
१५. मराठी संशोधन विद्या- उषा देशमुख, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१६. साहित्यशोधणी- उषा देशमुख, नीहारा प्रकाशन, पुणे.
१७. बोलीभाषा संशोधनाच्या नव्या दिशा- म. सु. पगारे व आशुतोष पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव.
१८. संशोधनाची क्षेत्रे आणि पद्धती- जयश्री पाटणकर, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
१९. प्रयोग कलांसाठी संशोधन पद्धती (२०११)- मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
२०. शोधनिबंधाची लेखनपद्धती सुधारित आवृत्ती - स. गं. मालशे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
२१. मराठी संशोधन पत्रिका (मराठी संशोधन मंडळाचे त्रैमासिक) - संपा. नितीन रिंढे, मराठी संशोधनमंडळ, मुंबई.
२२. संशोधनाचे पद्धतिशास्त्र (२०२२)- रमेश नारायण वरखेडे व मंगला रमेश वरखेडे, भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर.

२३. शोधविज्ञान कोश- दु. का. संत, पुणे विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे.

२४. संशोधन : प्रक्रिया, पद्धती, अंतरंग (१९६६)- दु. का. संत, अ. वि. गृह प्रकाशन, पुणे.

२५. मराठी वाङ्मयकोश खंड-चौथा समीक्षा-संज्ञा (२००२)- संपा. विजया राजाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.

२६. संक्षिप्त मराठी वाङ्मय कोश (भाग १, २) (२००४)- संपा. प्रभा गणोरकर, उषा टाकळकर, वसंत आबाजी डहाके, जया दडकर, सदानंद भटकळ, प्रकाशक : जी. आर. भटकळ फाउंडेशन, मुंबई.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ३०५.१ मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य

उद्दिष्टे :

१. मराठवाडा प्रदेशाच्या स्वातंत्र्य चळवळीचा, हैदराबाद मुक्तिसंग्राम व परिवर्तनाच्या विविध चळवळींचा अभ्यास करणे.
२. मराठवाड्यातील साहित्याचे स्वरूप, प्रेरणा, विशेष व प्रादेशिक वेगळेपणाचे अध्ययन करणे.
३. मराठवाड्यातील विविध वाङ्मयीन चळवळींचा परामर्श घेणे.
४. प्रस्तुत साहित्य चळवळींचा मराठवाड्यातील साहित्यनिर्मितीवर झालेला परिणाम अभ्यासणे.
५. मराठी साहित्याच्या परंपरेमध्ये मराठवाड्यातील साहित्यिकांचे योगदान अभ्यासणे.

घटक :

१. मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य

- १.१ महाराष्ट्र : ऐतिहासिक , सांस्कृतिक, भौगोलिक, सामाजिक विशेष
- १.२ मराठवाडा प्रदेश: भौगोलिक, सामाजिक,सांस्कृतिक व राजकीय संदर्भात
- १.३ हैद्राबाद मुक्तिसंग्राम आणि मराठवाडा : मराठी भाषा – साहित्य आणि संस्कृतीच्या संदर्भात.

श्रेयांक – १

तासिका – १५

२. मराठवाड्यातील आंदोलने व चळवळी

- २.१ कृषी विद्यापीठ चळवळ
- २.२ मराठवाडा विकास आंदोलन
- २.३ विद्यापीठ नामांतर चळवळ
- २.४ परिवर्तनाच्या चळवळी (भटक्या, मागास, शेतकरी आदींच्या चळवळी)
- २.५ मराठवाड्यातील चळवळींचा साहित्य निर्मितीवर परिणाम

श्रेयांक – १

तासिका – १५

३. मराठवाड्यातील साहित्यनिर्मिती

- ३.१ मराठवाड्यातील कथा - कादंबरी
- ३.२ मराठवाड्यातील कविता
- ३.३ मराठवाड्यातील नाटक आणि रंगभूमी
- ३.४ मराठवाड्यातील चरित्र - आत्मचरित्र - आत्मकथन
- ३.५ मराठवाड्यातील साहित्य समीक्षा
- ३.६ मराठवाड्यातील लोकसाहित्य
- ३.७ मराठवाड्यातील साहित्याचे स्वरूप, प्रेरणा, विशेष, प्रादेशिक वेगळेपण

श्रेयांक - १

तासिका - १५

४. मराठवाड्यातील साहित्य चळवळी

- ४.१ दलित साहित्य चळवळ
- ४.२ ग्रामीण साहित्य चळवळ
- ४.३ विविध साहित्य संमेलने, साहित्य चळवळी
- ४.४ साहित्य संशोधन
- ४.५ नियतकालिके, प्रकाशन संस्था

श्रेयांक - १

तासिका - १५

संदर्भ ग्रंथ :

- १) हैद्राबाद : विमोचन आणि विसर्जन - नरहर कुरुंदकर, रजत प्रकाशन, औरंगाबाद
- २) मराठवाड्याचा इतिहास १९६० पर्यंत - सोमनाथ रोडे, विद्या बुक्स, औरंगाबाद
- ३) हैद्राबाद स्वातंत्र्यसंग्रामाच्या आठवणी - स्वामी रामानंद तीर्थ, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
- ४) कर्मयोगी संन्यासी- नरेंद्र चपळगावकर, मौज प्रकाशन गृह, पुणे
- ५) हैद्राबादचा स्वातंत्र्यसंग्राम आणि मराठवाडा - अनंत भालेराव, स्वामी रामतीर्थ संशोधन संस्था, औरंगाबाद.
- ६) मराठवाड्याचा विकास अभ्यास व चिंतन - भुजंगराव कुलकर्णी, पद्मा प्रकाशन, औरंगाबाद.
- ७) पंचधारांचा प्रदेश - प्रल्हाद जी. लुलेकर, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद.
- ८) नाट्यधर्मी मराठवाडा - त्र्यंबक महाजन, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ९) मराठवाड्यातील साहित्य - संपा. प्रल्हाद जी. लुलेकर, सतीश बडवे, कैलाश पब्लिकेशन, औरंगाबाद.

- १०) हैदराबाद स्वातंत्र्यसंग्राम – वसंत पोतदार, विद्याभारती प्रकाशन, लातूर.
- ११) मराठवाड्यातील मराठी वाङ्मयाचा इतिहास – प्रल्हाद लुलेकर, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
- १२) मराठवाडा : सृजन आणि साहित्य – संपा. मिलिंद कांबळे, इसाप प्रकाशन, नांदेड.
- १३) मराठवाडा मुक्तिसंग्राम : एक आकलन – संपा. विनोद रापतवार, सुरेश सावंत, संजीव कुलकर्णी, शंतनु डोईफोडे, जिल्हा माहिती कार्यालय, नांदेड
- १४) वाङ्मयीन मराठवाडा – कैलास इंगळे, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद.
- १५) मराठवाड्याची नाट्यपरंपरा – सतीश साळुंके, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
- १६) मराठवाड्यातील साहित्यसमीक्षा आणि संशोधन – देवकर्ण मदन, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद.
- १७) धगधगता मराठवाडा – सारंग टाकळकर, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशियो इकॉनॉमिक रिसर्च अँड नॅशनल इन्स्टिट्यूट, औरंगाबाद.
- १८) मराठवाडा १९४८ – कौस्तुभ दिवेगावकर, पुस्तकवाला भाई प्रकाशन, पुणे
- १९) नाट्यवेडा मराठवाडा – द. ग. देशपांडे, मल्हार प्रकाशन, जालना
- २०) मायबोलीचा मराठवाडा - (खंड १) संपा. श्रीराम पाटील, योगेश प्रकाशन, औरंगाबाद.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ३०५.२ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कविता

उद्दिष्टे :

- १) कविता या वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजून घेऊन इतर वाङ्मयप्रकारांपेक्षा कवितेचे उपप्रकार व वेगळेपण समजून सांगणे.
- २) भारतीय साहित्यशास्त्रज्ञांनी केलेले साहित्याचे वर्गीकरण तसेच पाश्चात्य अभ्यासकांनी ठरविलेल्या साहित्याच्या वर्गवारीचा अभ्यास करणे
- ३) कविता या साहित्यप्रकारातील अनुस्यूत घटकांचा परिचय करून देणे.
- ४) निवडक कवितासंग्रहांचा सर्वांगीण परिचय करून देणे.

घटक :

१. कविता : संकल्पना व स्वरूप
  - १.१ वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना
  - १.२ कविता या वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप
  - १.३ इतर वाङ्मयप्रकारांपेक्षा वेगळेपण
  - १.४ मराठी कवितेचा स्थूल परिचय

श्रेयांक-१

तासिका-१५

२. कवितेचे घटक व प्रकार

- २.१ कवितेतील वर्ण, शब्द, अर्थ (ध्वनी)
- २.२ कवितेचे घटक
- २.३ कवितेतील छंद व अलंकार
- २.४ कवितेची भाषा - रूपक, प्रतिमा, प्रतीके इ.
- २.५ कवितेचे प्रकार

श्रेयांक-१

तासिका-१५

३. निवडक कवितासंग्रहांचा अभ्यास

३.१ देखणी – भालचंद्र नेमाडे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.

३.२ चित्रलिपी – वसंत आबाजी डहाके, वाङ्मय प्रकाशन, मुंबई.

श्रेयांक-२

तासिका- ३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. काव्यविभ्रम – रा. श्री. जोग, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
२. काव्याची भूषणे – म. वा. धोंड, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
३. भारतीय साहित्यशास्त्र – ग. त्र्यं. देशपांडे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
४. मराठी छंदोरचनेचा विकास – ना. ग. जोशी, मौज प्रकाशन, मुंबई
५. वाङ्मयीन संज्ञा – संकल्पना कोश – संपा. प्रभा गणोरकर आणि इतर, ग. रा. भटकन फाऊंडेशन, मुंबई
६. वृत्ते आणि अलंकार – वि.म.कुलकर्णी, एन. के. पब्लिकेशन, पुणे
७. कविता आणि प्रतिमा – सुधीर रसाळ, मौज प्रकाशन, मुंबई
८. प्रदक्षिणा (खंड एक, खंड दोन) संपा. अनिरुद्ध कुलकर्णी, काँटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
९. मराठी कविता: जुनी आणि नवी – वा. ल. कुलकर्णी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
१०. रुजुवात – अशोक केळकर, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
११. मराठी कविता : परंपरा आणि दर्शन – रवींद्र शोभणे, विजय प्रकाशन, नागपूर
१२. काही मराठी कवी : जाणिवा आणि शैली – सुधीर रसाळ, शारदा प्रकाशन, नांदेड
१३. निळी पहाट – रा. ग. जाधव, विजय प्रकाशन, नागपूर
१४. मराठी भाषिक कौशल्य विकास – संपा. पृथ्वीराज तौर, अथर्व प्रकाशन, जळगाव
१५. गीतकाव्य – वसंत दावतर, आलोचना प्रकाशन, मुंबई
१६. मराठी कविता: स्वरूप आणि विवेचन – प्रकाश देशपांडे- केजकर, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
१७. कविता: संकल्पना, निर्मिती आणि समीक्षा – वसंत पाटणकर, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ आणि अनुभव प्रकाशन
१८. साहित्य: अध्यापन आणि प्रकार – संपा. श्री. पु. भागवत आणि इतर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
१९. सृजनात्मक लेखन – आनंद पाटील, अन्वय प्रकाशन, पुणे
२०. वाङ्मयप्रकार संकल्पना व स्वरूप - संपा. आनंद वास्कर, अन्वय प्रकाशन, पुणे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) व्दितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ३०५.३ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कथा

उद्दिष्टे :

- १) कथा या वाङ्मयाच्या प्रकाराचे स्वरूप व संकल्पनेबाबत सर्वांगीण चर्चा करणे.
- २) भारतीय साहित्यशास्त्रज्ञांनी केलेले साहित्याचे वर्गीकरण तसेच पाश्चात्य प्रमुख साहित्यअभ्यासकांनी ठरविलेल्या साहित्याच्या वर्गवारीसंबंधाने विद्यार्थ्यांना भूमिका समजावून सांगणे.
- ३) कथा या साहित्यप्रकारातील अनुस्यूत घटकांची विद्यार्थ्यांना ओळख करून देणे.
- ४) कथा या वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजून घेऊन इतर वाङ्मयप्रकारापेक्षा कथेचे उपप्रकार व वेगळेपण समजून सांगणे.
- ५) कथा वाङ्मयातील निवडक कथासंग्रहांचा सर्वांगीण परिचय करून देणे.

घटक :

१. कथा : संकल्पना व स्वरूप
  - १.१ वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना
  - १.२ कथा या वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप
  - १.३ इतर वाङ्मयप्रकारापेक्षा वेगळेपण
  - १.४ मराठी कथेचा स्थूल परिचय

श्रेयांक-१
तासिका-१५

२. कथेचे घटक व प्रकार

- २.१ कथानक
  - व्यक्तिरेखा
  - वातावरण
  - घटना- प्रसंग
  - निवेदन
  - भाषा व शैली
- २.२ कथेचे प्रकार

श्रेयांक -१
तासिका -१५

३. निवडक कथासंग्रहांचा अभ्यास

- ३.१ पिंगळावेळ – जी. ए. कुलकर्णी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
३.२ आलोक – आसाराम लोमटे, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई.

श्रेयांक - २
तासिका - ३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. मराठी कथा उद्गम आणि विकास – इंदुमती शेवडे, सौमय्या प्रकाशन, मुंबई
२. रसास्वाद – माधव आचवल, मौज प्रकाशन, मुंबई
३. कथा : संकल्पना आणि समीक्षा – सुधा जोशी, मौज प्रकाशन, पुणे
४. मराठी कथा : रूप आणि परिसर – म. द. हातकणंगलेकर, सुवर्ण प्रकाशन, पुणे
५. साहित्य: अध्यापक आणि प्रकार – संपा. श्री.पु.भागवत आणि इतर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
६. मराठी कथेची स्थितीगती – अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
७. साठोत्तरी मराठी वाङ्मयातील प्रवाह – संपा. शरणकुमार लिंबाळे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
८. साहित्याचा अन्वयार्थ - नागनाथ कोत्तापल्ले, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
९. सृजनात्मक लेखन – आनंद पाटील, अन्वय प्रकाशन, पुणे
१०. वाङ्मयप्रकार : संकल्पना व स्वरूप – संपा.आनंद वास्कर, अन्वय प्रकाशन, पुणे
११. रुजुवात – अशोक केळकर, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
१२. प्रदक्षिणा (खंड एक, खंड दोन) – संपा. अनिरुद्ध कुलकर्णी, कॉटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
१३. मराठी ग्रामीण कथा : स्वरूप व विकास – वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
१४. मराठी ग्रामीण वाङ्मयाचा विकास – संपा. रामचंद्र काळुंखे, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद
१५. साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया – आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
१६. वाङ्मयीन प्रवृत्ती : तत्त्वशोध – संपा. ऋषिकेश कांबळे, पी. विठ्ठल, कैलास अंभुरे कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद
१७. साठोत्तरी साहित्यप्रवाह – प्रल्हाद लुलेकर, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective
MAR ३०५.४ बालसाहित्य

उद्दिष्टे :

१. बालसाहित्य - संकल्पना – स्वरूपविशेषांची सविस्तर चर्चा करणे.
२. बालसाहित्याची वाटचाल आणि अनुभवविश्व उलगडून दाखवणे.
३. बालसाहित्याची भाषाशैली आणि वेगळेपण विद्यार्थ्यांना लक्षात आणून देणे.
४. कोणकोणत्या साहित्यप्रकारांत बालसाहित्याची निर्मिती होते याची ओळख करून देणे.
५. बालसाहित्य इतर साहित्यांपेक्षा वेगवेगळे कसे आहे याची ओळख करून देणे.

घटक :

१. बालसाहित्याचे स्वरूप-विशेष
  - १.१ बालसाहित्य म्हणजे काय?
  - १.२ बालसाहित्याचे स्वरूप
  - १.३ बालसाहित्याची वैशिष्ट्ये
  - १.४ बालसाहित्याचे प्रयोजन
  - १.५ बालमानसशास्त्र आणि बालसाहित्य

श्रेयांक-१
तासिका-१५

२. मराठी बालसाहित्याची वाटचाल
  - २.१ प्राचीन कालखंडातील बोधपर साहित्य
  - २.२ स्वातंत्र्योत्तर काळातील बालसाहित्य

श्रेयांक-१
तासिका-१५

३. बालसाहित्यप्रकार

- ३.१ बालकथा
- ३.२ बालकादंबरी
- ३.३ बालकविता
- ३.४ बालनाट्य

श्रेयांक-१
तासिका-१५

४. साहित्यकृती

- १) झोपेचा गाव- शांता शेळके, सुरेश एजन्सी, पुणे.
- २) सृष्टीत ... गोष्टीत – अनिल अवचट, मॅजेस्टिक पब्लिशिंग हाऊस, मुंबई

श्रेयांक-१
तासिका-१५

संदर्भग्रंथ :

- १) बालसाहित्याचे अंतरंग- विश्वास वसेकर, यशोदीप पब्लिकेशन्स, पुणे
- ३) मराठी बालसाहित्य : विचार आणि दर्शन - लीला दीक्षित, चेतक बुक्स, पुणे
- ४) बालसाहित्याची रूपरेखा - मालतीबाई दांडेकर, मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय, मुंबई
- ५) मराठी बालसाहित्य: प्रवाह आणि स्वरूप - लीलावती भागवत, नवीन उद्योग, पुणे
- ६) मराठी बालवाङ्मय: स्वरूप आणि अपेक्षा - सुलभा शहा, लिलावती प्रकाशन, धुळे
- ७) बालसाहित्य : आकलन आणि समीक्षा – विद्या सुर्वे- बोरसे, स्पर्श प्रकाशन, पुणे
- ८) बालसाहित्य : मराठवाड्याचे - नवे स्वरूप - नव्या वाटा-अरुण वि. देशपांडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
- ९) मराठवाड्याचे बालसाहित्य : आकलन आणि समीक्षा- बबन शिंदे, सप्तर्षी प्रकाशन, सोलापूर
- १०) परंपरा आणि नवता – विंदा करंदीकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
- ११) मराठी बालसाहित्यासमोर – विश्वास वसेकर, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
- १२) श्रेष्ठ भारतीय बालकथा- संपा. बाबा भांड, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) व्दितीय वर्ष
सत्र तिसरे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ३०५.५ साहित्याचे माध्यमांतर

उद्दिष्टे :

१. माध्यम ही संकल्पना व माध्यमांचे प्रकार समजून घेणे.
२. माध्यमांतरात होणारी लक्षणीय वाढ अभ्यासणे.
३. नाटक, कादंबरी आणि चित्रपट यांच्या अनुबंधाचा अभ्यास करणे.
४. माध्यमांतरित मराठी साहित्यकृतींचा अभ्यास करणे.
५. साहित्यकृतींचे चित्रपटात माध्यमांतर होण्याची प्रक्रिया व बदल अभ्यासणे.

घटक :

१. माध्यम : संकल्पना, स्वरूप व प्रकार

- १.१ माध्यम म्हणजे काय?
- १.२ माध्यमांचे प्रकार
- १.३ मुद्रित माध्यमांचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये
- १.४ इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांचे स्वरूप
- १.५ नवडिजिटल माध्यमे
- १.६ ललित साहित्य आणि माध्यमांचा अनुबंध

श्रेयांक-१

तासिका-१५

२. कथात्म साहित्यकृतीचे माध्यमांतर

- २.१ माध्यमांतर ही संकल्पना
- २.२ माध्यमांतराची आवश्यकता
- २.३ माध्यमांतराचे तंत्र व सामग्री
- २.४ कादंबरी, नाटक आणि पटकथा या भाषिककृतींची संरचना
- २.५ कथात्म साहित्य आणि चित्रपट : परस्पर अनुबंध
- २.६ साहित्य निर्मिती व चित्रपट निर्मिती : प्रयोजनविचार
- २.७ माध्यमांतरित मराठी साहित्याचे स्वरूप व वाटचाल

श्रेयांक - १

तासिका - १५

३. चित्रपट माध्यमांतरित निवडक मराठी साहित्यकृतींचा अभ्यासः

३.१ साहित्यकृती

चित्रपट

- अ) बनगरवाडी (कादंबरी - व्यंकटेश माडगूळकर) बनगरवाडी (दिग्दर्शक - अमोल पालेकर)
ब) अधांतर (नाटक - जयंत पवार) लालबाग परळ (दिग्दर्शक - महेश मांजरेकर)
(शब्द माध्यमाचे दृश्य माध्यम होताना घडणारी प्रक्रिया तसेच
माध्यमांतरित साहित्यकृती आणि चित्रपट यांचा तुलनात्मक विचार येथे अभिप्रेत आहे.)

श्रेयांक - २

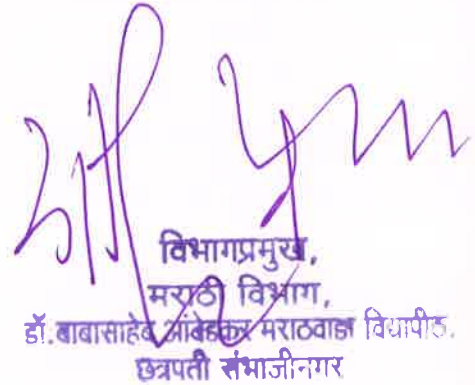
तासिका - ३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. दृश्यकला आणि साहित्य - वसंत आबाजी डहाके, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
२. साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया - संपा. आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
३. वाङ्मयप्रकार : संकल्पना व स्वरूप - संपा. आनंद वास्कर, अन्वय प्रकाशन, पुणे
४. रेडिओवरील भाषणे आणि श्रुतिका - पु. ल. देशपांडे, मौज प्रकाशन, मुंबई
५. मराठी चित्रपटाची पटकथा - अनिल सपकाळ, अनुबंध प्रकाशन, पुणे
६. गाथा मराठी सिनेमाची - इसाक मुजावर, प्रतीक प्रकाशन, पुणे
७. साहित्य आणि सांस्कृतिक संवेदन - प्रभाकर बागले, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
८. सृजनात्मक लेखन - आनंद पाटील, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
९. साहित्यकृतींचे माध्यमांतर - संपा. राजेद्र थोरात, आशुतोष कसबेकर, संस्कृती प्रकाशन, पुणे
१०. पटकथा लेखन : एक परिचय - श्याम जोशी, राजकमल प्रकाशन, नवी दिल्ली
११. साहित्य, सर्जन आणि संदर्भ - केशव तुपे, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद
१२. कथात्म साहित्य आणि चित्रपट रूपांतर प्रक्रिया - बालाजी धारुळे, हार्मिस प्रकाशन, पुणे
१३. मराठी कादंबऱ्यांची नाट्यरूपांतरणे - कल्पना कामत, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
१४. साहित्यकृतींचे माध्यमांतर - संपा. भारत हंडीबाग, सदाशिव सरकटे, हरनाई प्रकाशन, नांदेड
१५. माध्यमांतर : कादंबरी आणि चित्रपट - प्रसाद ठाकूर, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद
१६. साहित्य : आस्वाद, अध्यापन आणि समीक्षा- संपा. सतीश बडवे, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद
१७. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार- संपा. श्री. पु. भागवत आणि इतर पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
१८. ललित कला आणि ललित वाङ्मय- दु. का. संत, फडके बुक सेलर्स, नागपूर

10/10/24

28

विभागप्रमुख,
मराठी विभाग,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
छत्रपती संभाजीनगर

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर

एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष

सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम **Mandatory**

MAR ४०१ साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह (ग्रामीण व आदिवासी)

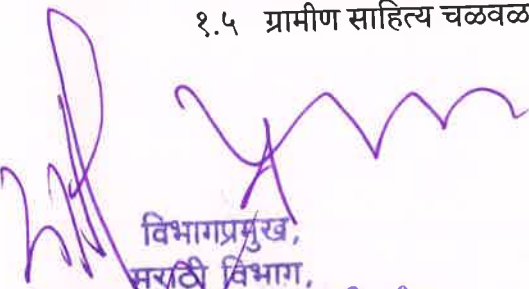
उद्दिष्टे:

१. आधुनिक कालखंडातील मराठी वाङ्मयप्रवाहातील विविध विचारधारांचा परामर्श घेणे.
२. ग्रामीण व आदिवासी विचारधारणेने प्रेरित साहित्य परंपरांचा परिचय करून घेऊन प्रमुख कलाकृतींच्या अभ्यासामधून या साहित्य चळवळीचे ज्ञान प्राप्त करणे.
३. महाराष्ट्रातील प्रादेशिक जीवनावर लिहिल्या गेलेल्या प्रमुख ग्रामीण साहित्यकृती व आदिवासी साहित्यकृतींचा अभ्यास करणे.
४. अभ्यासपत्रिकेत अंतर्भूत साहित्यकृतींच्या अध्ययनावदारे ग्रामीण जीवन, तेथील समस्या, त्यावरील उपाय याबाबत विद्यार्थ्यांमध्ये जागृती निर्माण करणे.
५. अभ्यासपत्रिकेसाठी नेमलेल्या साहित्यकृतींतील विविध वाङ्मयप्रकारांतील अभिव्यक्ती आणि आशयाचा परामर्श घेणे.

घटक :

अ) ग्रामीण साहित्य

१. ग्रामीणता स्वरूप व व्याप्ती
- १.१ ग्रामीण आणि नागर यातील भेद
- १.२ ग्रामीण साहित्य निर्मिती
- १.३ ग्रामीण म्हणजे काय?
- १.४ ग्रामीण संस्कृतीचे स्वरूप
- १.५ ग्रामीण साहित्य चळवळ

विभागप्रमुख,
मराठी विभाग,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
छत्रपती संभाजीनगर

10/10/24

२. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप व प्रेरणा

- २.१ ग्रामीण साहित्य : परंपरा आणि स्वरूप
- २.२ ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि ग्रामीण साहित्य
- २.३ स्वातंत्र्योत्तर काळातील ग्रामीण जीवन
- २.४ स्वातंत्र्योत्तर काळातील ग्रामीण साहित्य
- २.५ ग्रामीण साहित्य : भाषा विशेष

श्रेयांक - १

तासिका - १५

३. रिंगाण (कादंबरी) - कृष्णा खोत, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई

- ३.१ ग्रामीण कादंबरीची परंपरा आणि रिंगाण
- ३.२ लेखक परिचय
- ३.३ रिंगाण : स्वरूप विशेष
- ३.४ 'रिंगाण' मधील विविध जाणिवा
- ३.५ 'रिंगाण' : भाषाविशेष
- ३.६ 'रिंगाण' चे वाङ्मयीन मूल्यमापन

श्रेयांक - १

तासिका - १५

ब) आदिवासी साहित्य

१. आदिवासी जमाती: समाज - संस्कृती

- १.१ आदिवासी जमाती : जीवनपद्धती, राहणीमान, धर्म संकल्पना, सामाजिक जीवन, शिक्षण, आरोग्य
- १.२ आदिवासी सांस्कृतिक पार्श्वभूमी: लोकसाहित्य, लोकभाषा, आदिमतेची संकल्पना -स्वरूप
- १.३ स्वातंत्र्योत्तर काळातील आदिवासी समाजाची स्थिती गती
- १.४ आदिवासींचे सण - उत्सव, निसर्गसान्निध्य, विधी विधान इ.
- १.५ महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाती : स्थिती - गती
- १.६ आदिवासी जमातीचा इतिहास

२. आदिवासी साहित्य

- २.१ आदिवासी साहित्य : प्रेरणा आणि स्वरूप
- २.२ आदिवासी जमातीची संस्कृती, लोककला, बोली यांचा साहित्यावरील परिणाम
- २.३ आदिवासी साहित्य परंपरा
- २.४ कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, आत्मकथने
- २.५ आदिवासी व आदिवासीइतर लेखनाचा परिचय

श्रेयांक - १

तासिका - १५

३. आदोर (आत्मकथन) – नजुबाई गावित

- ३.१ आदिवासी आत्मकथनांची परंपरा
- ३.२ लेखिकेचा परिचय
- ३.४ आदिवासी जीवनातील वर्तमान, वास्तव आणि संघर्ष
- ३.५ आदोर : स्वरूप – विशेष
- ३.६ आदोर सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, आर्थिक जीवनासंबंधी विवेचन
- ३.७ आदोरचे वाङ्मयीन मूल्यमापन

श्रेयांक – १

तासिका – १५

संदर्भ ग्रंथ :

१. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या – आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
२. ग्रामीण साहित्य : समाज आणि संस्कृती – आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
३. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि शोध – नागनाथ कोत्तापल्ले, मेहता प्रकाशन, पुणे
४. साहित्याचा अन्वयार्थ - नागनाथ कोत्तापल्ले, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
५. ग्रामीण साहित्य : चिंतन आणि चर्चा - वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
६. साठोत्तरी मराठी वाङ्मयातील प्रवाह – संपा. शरणकुमार लिंगबाळे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
७. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप व दिशा – वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
८. आस्थेचे प्रश्न – रंगनाथ पठारे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
९. टीकास्वयंवर – भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
१०. ग्रामीण साहित्य : प्रेरणा आणि प्रयोजन – श्रीराम गुंदेकर, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
११. मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास – कैलास सार्वेकर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
१२. मराठी ग्रामीण कादंबरी – रवींद्र ठाकूर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
१३. ग्रामीण साहित्य – रा. रं. बोराडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
१४. ग्रामीण साहित्य: एक चिंतन – द. ता. भोसले, मेहता प्रकाशन, पुणे
१५. आदिवासी मराठी साहित्य: स्वरूप आणि समस्या – प्रमोद मुनघाटे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
१६. आदिवासी कलाविश्व – संपा. गोविंद गारे, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे
१७. महाराष्ट्रातील आदिवासी मराठी साहित्य : एक शोध – माहेश्वरी गावित, दास्ताने रामचंद्र आणि कंपनी, पुणे
१८. शतकातील आदिवासी कविता – संपा. विनायक तुमराम, हरिवंश प्रकाशन, चंद्रपूर
१९. आदिवासी साहित्य : स्वरूप आणि समीक्षा – विनायक तुमराम, विजय प्रकाशन, नागपूर
२०. साठोत्तरी साहित्यप्रवाह: स्वरूप आणि दिशा माधव पुटवाड, अक्षर वाङ्मय प्रकाशन, पुणे
२१. आदिवासी साहित्य विविधांगी आयाम – माहेश्वरी गावित, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory
MAR ४०२ ऐतिहासिक व समाजभाषाविज्ञान

उद्दिष्टे :

१. ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप, भूमिका, ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाच्या पद्धती यावर सविस्तर चर्चा करणे.
२. मराठी भाषेच्या विविध कालखंडातील व विविध राजवटींतील बदलांचा अभ्यास करणे.
३. मराठीची उत्पत्ती, तिचा संस्कृत व इतर भारतीय बोलींशी असणारा संबंध अभ्यासणे.
४. भारतीय, तौलनिक, उपयोजित, मानववंशशास्त्रीय, वर्णनात्मक तसेच सामाजिक भाषाविज्ञान इ. भाषाविज्ञानाच्या विविध उपांगांचा अभ्यास करणे.
५. उत्तर भारतीय व दक्षिणी भाषांना जोडणारा दुवा या नात्याने मराठी भाषेचे स्वरूप समजून घेणे, भाषा आणि समाजाचा परस्परसंबंध अभ्यासणे.

घटक :

१) ऐतिहासिक भाषाविज्ञान : भूमिका व स्वरूप

- १.१ ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाची भूमिका
- १.२ ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप
- १.३ ऐतिहासिक भाषाविज्ञान आणि वर्णनात्मक भाषाविज्ञान
- १.४ ऐतिहासिक भाषाविज्ञान पद्धती

२) मराठी भाषेची पूर्वपीठिका आणि उत्पत्ती

- २.१ अंतर्वर्तुळ – बहिर्वर्तुळ सिद्धांत
- २.२ वैदिक – पाणिनीय संस्कृत
- २.३ अभिजात - प्राकृत
- २.४ अपभ्रंश – मराठी
- २.५ मराठी भाषेच्या उत्पत्तीची साधने

३) मराठी कालिक भेद

- ३.१ कालिक भेदाचे स्वरूप
- ३.२ यादवकालीन मराठी भाषा
- ३.३ बहामनीकालीन मराठी भाषा
- ३.४ शिवकालीन मराठी भाषा
- ३.५ पेशवेकालीन मराठी भाषा
- ३.६ आंग्लकालीन / स्वातंत्र्योत्तर मराठी भाषा

४) मराठी भाषेवरील इतर भाषांचा प्रभाव

- ४.१ देशी भाषा
- ४.२ संस्कृत भाषा
- ४.३ द्राविडी भाषा
- ४.४ अरबी : फार्सी भाषा
- ४.५ हिंदी - गुजराती भाषा
- ४.६ पाश्चात्य भाषा

५) मराठी भाषेच्या अभ्यासपद्धती

- ५.१ भारतीय भाषाविज्ञान
- ५.२ ऐतिहासिक / तौलनिक भाषाविज्ञान
- ५.३ उपयोजित भाषाविज्ञान
- ५.४ मनोवैज्ञानिक भाषाविज्ञान
- ५.५ मानववंश भाषाविज्ञान
- ५.६ वर्णनात्मक भाषाविज्ञान
- ५.७ समाजभाषाविज्ञान

६) समाज भाषाविज्ञान : स्वरूप आणि व्याप्ती

- ६.१ भाषा आणि समाज : परस्परसंबंध
- ६.२ भाषाभेद
- ६.३ भाषा आणि सामाजिक घडण
- ६.४ भाषिक वर्तन आणि परिस्थितीचा अंदाज
- ६.५ भाषिक नियोजन
- ६.६ भाषिक सापेक्षतावाद

७) सामाजिक बोलीविज्ञान व भाषिक संपर्क

- ७.१ प्रमाण भाषा व बोली
७.२ बोली भूगोल
७.३ सांकेतिक बोली आणि आडबोली
७.४ संपर्क भाषा निर्मिती प्रक्रिया
७.५ पिजिन भाषा
७.६ क्रिऑल भाषा

संदर्भ ग्रंथ -

- १) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : स्वरूप व पद्धती - कल्याण काळे व अंजली सोमण, गोखले एज्युकेशन सोसायटी प्रकाशन, नाशिक.
- २) मराठी भाषिक अभ्यास - मु. श्री. कानडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- ३) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान - लीला गोविलकर, आरती प्रकाशन, डोंबिवली.
- ४) भाषाविज्ञान परिचय - मालशे, पुंडे, सोमण, संजय प्रकाशन, पुणे.
- ५) मराठी भाषेचे मूळ - विश्वनाथ खैरे, मराठी संशोधन मंडळ, मुंबई.
- ६) समाजभाषाविज्ञान : प्रमुख संकल्पना - रमेश वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
- ७) मराठी भाषा : उद्गम व विकास - कृ. पां. कुलकर्णी, मॉडर्न बुक डेपो प्रकाशन, पुणे.
- ८) ध्वनिविचार - ना. गो. कालेलकर, डेक्कन कॉलेज, पोस्ट ग्रॅज्युएट टी. इन्स्टिट्यूट, पुणे.
- ९) वैखरी : भाषा आणि व्यवहार - अशोक केळकर, मॅजेस्टिक बुक स्टॉल्स, मुंबई
- १०) यादवकालीन मराठी भाषा - शं. गो. तुळपुळे, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
- ११) प्राचीन मराठी कोरीव लेख - शं. गो. तुळपुळे, पुणे विद्यापीठ, पुणे.
- १२) मराठी भाषेचा इतिहास - गं. ना. जोगळेकर, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
- १३) भाषा : इतिहास आणि भूगोल - ना. गो. कालेलकर, मौज प्रकाशन मुंबई.

- १४) भाषा आणि संस्कृती - ना. गो. कालेलकर, मौज प्रकाशन, मुंबई.
- १५) सामाजिक भाषाविज्ञान - प्रभाकर जोशी, चारुता गोखले, निराली प्रकाशन, पुणे.
- १६) समाजभाषाविज्ञान : प्रमुख संकल्पना - रमेश वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
- १७) निवडक भाषा आणि जीवन - कल्याण काळे, अंजली सोमण, मेहता पब्लिकेशन्स, पुणे.
- १८) आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन - मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
- १९) भयंकर सुंदर मराठी भाषा - द. दि. पुंडे, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई.
- २०) भारतीय भाषांचे लोकसर्वेक्षण : महाराष्ट्र - संपा. अरुण जाखडे - मुख्य संपा. गणेश देवी, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) व्दितीय वर्ष
सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

MAR ४०३ तौलनिक साहित्य: तत्त्व, कलाकृती व उपयोजन

उद्दिष्टे :

१. साहित्याच्या तौलनिक अभ्यासपद्धतीचा परिचय करून घेणे.
२. जागतिक पातळीवर तुलनात्मक अभ्यासाच्या परंपरेचा आढावा घेऊन तुलनात्मक अभ्यासपद्धतीमध्ये ज्या घटकांच्या आधारे अभ्यास करावयाचा त्या घटकांचे स्वरूप समजून घेणे.
४. तौलनिक साहित्याभ्यासाचा भारतीय व्यूह, पाश्चात्य पद्धती यांचा परामर्श घेणे.
५. एक व अनेक साहित्याधिष्ठित तुलनापद्धती, साम्य-भेद, प्रभाव-प्रभव या घटकांच्या आधारे केल्या जाणाऱ्या तुलनेचा अभ्यास करणे.
६. तुलनात्मक अभ्यासासाठी नेमलेल्या ग्रंथांचे तुलनात्मक अभ्यासपद्धतींच्या अवलंब करून मूल्यमापन करणे.

घटक :

१) साहित्याचे आदान – प्रदान

- १.१ आदान प्रदानाची संकल्पना- स्वरूप आणि विविध घटक
- १.२ अनुवाद संकल्पना व स्वरूप
- १.३ अनुवादाचे प्रकार व महत्त्व
- १.४ भाषांतर- रूपांतर, भावानुवाद- स्वैर रूपांतर

श्रेयांक -१

तासिका-१५

२) वाङ्मयीन प्रभाव

- २.१ प्रभाव : संकल्पना, स्वरूप
- २.२ प्रभाव : उद्दीपन करणारे घटक
- २.३ प्रभाव आणि वाङ्मयीन संबंध
- २.४ प्रभाव आणि प्रभव
- २.५ संस्कृती अभ्यास

श्रेयांक -१

३) अनुभवांतरण - कलाकृतींचा अभ्यास

- १) माझं नाव भैरप्पा – डॉ. एस.एल.भैरप्पा, अनु. उमा कुलकर्णी, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
- २) झोंबी – आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.

श्रेयांक -२

तासिका -३०

संदर्भ ग्रंथ:

- १) तौलनिक साहित्याभ्यासाची मूलतत्त्वे – वसंत बापट, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई.
- २) तौलनिक साहित्याभ्यास : तत्त्वे आणि दिशा - संपा.चंद्रशेखर जहागीरदार, काँटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
- ३) तौलनिक साहित्य : नवे सिद्धांत आणि उपयोजन - आनंद पाटील, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.
- ४) भाषांतरमीमांसा - कल्याण काळे, अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ५) तौलनिक साहित्य आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय – र. बा. मंचरकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ६) भारतीय साहित्याची – संकल्पना, संपा. द. दि. पुंडे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ७) तौलनिक साहित्याभ्यास : संकल्पना व स्वरूप - निशिंगंधा व्यवहारे, ऊरूवेला प्रकाशन, हिंगोली.
- ८) भारतीय संदर्भात तौलनिक साहित्याभ्यास – गणेश देवी, सौरभ प्रकाशन, कोल्हापूर.
- ९) शब्दालय दिवाळी अंक – सात पाटील कुलवृत्तांत विशेषांक, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
- १०) साहित्य: रूप आणि परिसर, प्रकाश मेदककर, प्रतिभा प्रकाशन, पुणे
- ११) अनुवादमीमांसा- संपा. केशव तुपे, साक्षात प्रकाशन, औरंगाबाद.
- १२) समकालीन कादंबरीकारांचा तौलनिक अभ्यास – प्राची जोशी, क्वारेट बुक प्रा. लि, पणजी

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) विद्वतीय वर्ष
सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

RP-२ संशोधन प्रकल्प

उद्दिष्टे:

१. संशोधन प्रकल्प लेखनात संशोधन पद्धती, संशोधनाचे तंत्र व साधनांचे उपयोजन करणे.
२. संशोधकाच्या अंगी साहित्याचा व्यासंग व चिकित्सक दृष्टी विकसीत करणे.
३. संशोधनाची परीभाषा व वाङ्मय चौर्य याविषयी संशोधकांमध्ये जागृती करणे.
४. संशोधकांमध्ये वाचन, परिश्रम, चिकाटी, तटस्थता, निष्पक्षदृष्टी व ज्ञान क्षेत्रात भर घालण्याची जिज्ञासा निर्माण करणे.
५. संलग्न अभ्यास क्षेत्राशी संबधित कोणत्याही एका विषयावर लघू शोध प्रकल्प सादर करणे.

संलग्न अभ्यास क्षेत्र

- १ साहित्य समीक्षा
- २ आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
- ३ साहित्यशास्त्र
- ४ भाषिक कौशल्ये, प्रसारमाध्यमे व सर्जनशील लेखन
- ५ मध्ययुगीन साहित्य- संत तुकाराम व समकालीन साहित्य
- ६ आधुनिक साहित्य- महात्मा फुले व समकालीन साहित्य
- ७ लोकसाहित्य
- ८ साठोत्तरी वाङ्मय प्रवाह
- ९ भाषा अभ्यास
- १० तौलनिक साहित्य सिद्धांत
- ११ मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य
- १२ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास

श्रेयांक - ६

वरील संलग्न अभ्यास क्षेत्राच्या अनुषंगानेकोणत्याही एका विषयावर लघू शोधप्रकल्प (मुद्रीत) सादर करणे अनिवार्य आहे.

संदर्भ ग्रंथ :

१. संशोधन पद्धतिशास्त्र व तंत्र (२०००) - प्रदीप आगलावे, विद्या प्रकाशन, नागपूर.
२. मराठी साहित्य संशोधन (२००६) - संपा. अविनाश आवलगावकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
३. शास्त्रीय संशोधन पद्धती (२००७) - बी. एम. कच्हाडे, पिंपळापुणे अॅण्ड कंपनी पब्लिशर्स, नागपूर.
४. संशोधन : सिद्धांत आणि पद्धती (१९७७) - सदा कच्हाडे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
५. ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र संशोधन (२०१५) - राजेंद्र कुंभार, युनिव्हर्सल प्रकाशन, पुणे.
६. मराठी प्रबंध सूची (२००१) - वसंत विष्णू कुलकर्णी, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर.
७. प्राचीन मराठी हस्तलिखिते : संशोधन आणि संपादन (१९९२)- श्री. रं. कुळकर्णी, का. स. वाणी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
८. वैखरी : भाषा आणि भाषा व्यवहार (१९८३)- अशोक केळकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
९. संशोधन : स्वरूप आणि समस्या- बाळासाहेब गुंजाळ, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
१०. समाजशास्त्रीय संशोधन : तत्त्वे व पद्धती (२०१६)- रा. ना. घाटोळे, श्री मंगेश प्रकाशन, नागपूर.
११. संशोधन: स्वरूप आणि पद्धती (१९८३)- संपा. सु. रा. चुनेकर, रंगनाथ पठारे व दिलीप धर्म, शिक्षण प्रसारक संस्था, संगमनेर.
१२. भाषा व साहित्य: संशोधन, खंड १, २, ३- संपा. वसंत जोशी व अन्य महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
१३. मराठीचे संशोधन (भाषा आणि साहित्य) (२०२०)- अनिल गवळी, गीर्वाणज्योति प्रकाशन, सातारा.
१४. इतिहासशास्त्र : संशोधन, अध्यापन आणि लेखनपरंपरा (२००७)- प्रभाकर देव, ब्रेनटॉनिक प्रकाशन नाशिक.
१५. मराठी संशोधन विद्या- उषा देशमुख, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१६. साहित्यशोधणी- उषा देशमुख, नीहारा प्रकाशन, पुणे.
१७. बोलीभाषा संशोधनाच्या नव्या दिशा- म. सु. पगारे व आशुतोष पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव.
१८. संशोधनाची क्षेत्रे आणि पद्धती- जयश्री पाटणकर, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
१९. प्रयोग कलांसाठी संशोधन पद्धती (२०११)- मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
२०. शोधनिबंधाची लेखनपद्धती सुधारित आवृत्ती - स. गं. मालशे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
२१. मराठी संशोधन पत्रिका (मराठी संशोधन मंडळाचे त्रैमासिक) - संपा. नितीन रिंढे, मराठी संशोधनमंडळ, मुंबई.
२२. संशोधनाचे पद्धतिशास्त्र (२०२२)- रमेश नारायण वरखेडे व मंगला रमेश वरखेडे, भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर.
२३. शोधविज्ञान कोश- दु. का. संत, पुणे विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे.

२४. संशोधन : प्रक्रिया, पद्धती, अंतरंग (१९६६)- दु. का. संत, अ. वि. गृह प्रकाशन, पुणे.
२५. मराठी वाङ्मयकोश खंड-चौथा समीक्षा-संज्ञा (२००२)- संपा. विजया राजाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
२६. संक्षिप्त मराठी वाङ्मय कोश (भाग १, २) (२००४)- संपा. प्रभा गणोरकर, उषा टाकळकर, वसंत आबाजी डहाके, जया दडकर, सदानंद भटकळ, प्रकाशक : जी. आर. भटकळ फाउंडेशन, मुंबई.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

अनिवार्य अभ्यासक्रम Mandatory

MAR ४०५.१ मराठवाड्यातील कलाकृतींचे अध्ययन

उद्दिष्टे :

१. मराठवाडा प्रदेशाच्या स्वातंत्र्य चळवळीचा, संस्कृतीचा व विविध परिवर्तनवादी चळवळींचा अभ्यास करणे.
२. मराठवाड्यातील साहित्याचे स्वरूप, प्रेरणा, विशेष व प्रादेशिक वेगळेपणाचे अध्ययन करणे.
३. मराठवाड्यातील विविध वाङ्मयीन चळवळींचा परामर्श घेणे.
४. प्रस्तुत साहित्य चळवळींचा मराठवाड्यातील साहित्यनिर्मितीवर झालेला परिणाम अभ्यासणे.
५. अभ्यासपत्रिकेसाठी नेमलेल्या कलाकृतींचा अभ्यास करणे.

घटक :

• साहित्यकृतींचा अभ्यास

- १) पुन्हा नभाच्या लाल कडा – बी. रघुनाथ, वीणा प्रकाशन, नागपूर.
- २) अंगारमाती – भास्कर चंदनशिव, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.
- ३) लोभस : एक गाव काही माणसं – सुधीर रसाळ, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
- ४) गावकी - रुस्तुम अचलखांब, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.

श्रेयांक – ४

तासिका – ६०

संदर्भ ग्रंथ

- १) समग्र बी. रघुनाथ – संपा. इंद्रजित भालेराव/ श्रीकांत उमरीकर, गणेश वाचनालय व बी. रघुनाथ विश्वस्त समिती परभणी
- २) लाल चिखल – संपा. इंद्रजित भालेराव, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
- ३) टीका स्वयंवर – भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
- ४) निवडक बी. रघुनाथ- संपा. नागनाथ कोत्तापल्ले, साहित्य अकादमी, नवी दिल्ली

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)
वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ४०५.२ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : नाटक

उद्दिष्टे :

- १) नाटक या वाङ्मयप्रकाराच्या स्वरूप व संकल्पनेबाबत सर्वांगीण चर्चा करणे.
- २) भारतीय व पाश्चात्य साहित्य अभ्यासकांनी साहित्याची केलेली वर्गवारी अभ्यासणे.
- ३) नाटक या वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजून घेऊन इतर वाङ्मयप्रकारांपेक्षा नाटकाचे उपप्रकार व वेगळेपण समजून घेणे.
- ४) नाटक या साहित्यप्रकारातील अनुस्यूत घटकांची विद्यार्थ्यांना ओळख करून देणे.
- ५) नाटक या वाङ्मयप्रकारातील निवडक नाटकांचा अभ्यास करणे.

घटक :

१. नाटक : संकल्पना व स्वरूप
  - १.१ वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना
  - १.२ नाटक या वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप
  - १.३ इतर वाङ्मयप्रकारांपेक्षा वेगळेपण
  - १.४ मराठी नाट्यलेखनाचा स्थूल परिचय

श्रेयांक-१
तासिका-१५

२. नाटकाचे घटक व प्रकार

- २.१ नाटकाचे घटक
  - संविधानक
  - पात्रे
  - संवाद
  - घटना – प्रसंग
  - भाषा व शैली
- २.२ नाटकाचे प्रकार

श्रेयांक-१
तासिका-१

३. निवडक नाट्यसंहितांचा अभ्यास

- ३.१ संगीत संशयकल्लोळ – गो. ब. देवल, कॉटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
३.२ चाहूल – प्रशांत दळवी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.

श्रेयांक - २

तासिका- ३०

संदर्भ ग्रंथ –

१. मराठी रंगभूमीच्या तीस रात्री खंड (पहिला, दुसरा, तिसरा) - मकरंद साठे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
२. रंगशाळा – नरहर कुरुंदकर, देशमुख आणि कंपनी, पुणे
३. रुजूवात – अशोक केळकर, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
४. निळी पहाट – रा. ग. जाधव, विजय प्रकाशन, नागपूर
५. प्रदक्षिणा (खंड एक, खंड दोन) - संपा. अनिरुद्ध कुलकर्णी, कॉटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
६. मराठी नाटकावरील इंग्रजी प्रभाव – आनंद पाटील, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
७. लालित्यदर्शन, पश्चिम – पराग घोंगे, विजय प्रकाशन, नागपूर
८. नाट्याक्षरे – मधुरा कोरान्ने, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
९. रंगदेवतेचे आंगलरूप – अविनाश कोल्हे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
१०. वाङ्मयप्रकार : संकल्पना व स्वरूप – संपा. आनंद वास्कर, अन्वय प्रकाशन, पुणे
११. मराठवाड्याची नाट्यपरंपरा – सतीश साळुंके, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
१२. मराठी नाटकातील स्त्रीरूपे – शोभा देशमुख, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
१३. लोकगंगा (महाराष्ट्राच्या लोककला आणि लोकनृत्ये) – सदानंद राणे, डिंपल पब्लिकेशन, ठाणे
१४. सृजनात्मक लेखन- आनंद पाटील, पद्मगंधा, प्रकाशन, पुणे
१५. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया – आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
१६. मराठी नाटक आणि रंगभूमी – वि. भा. देशपांडे, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
१७. नाट्यविमर्श – के. नारायण काळे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
१८. मराठी नाट्यलेखनतंत्राची वाटचाल – अरविंद कुलकर्णी, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
१९. मराठी नाटक आणि रंगभूमी – वा.ल.कुलकर्णी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
२०. साहित्य: अध्यापन आणि प्रकार - संपा. श्री.पु. भागवत आणि इतर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
२१. वाङ्मयीन मराठवाडा – कैलास इंगळे, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष
सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)
वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ४०५.३ वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास : कादंबरी

उद्दिष्टे :

- १) कादंबरी या वाङ्मयप्रकाराच्या स्वरूप व संकल्पनेबाबत सर्वांगीण चर्चा करणे.
- २) भारतीय व पाश्चात्य साहित्य अभ्यासकांनी साहित्याची केलेली वर्गवारी विद्यार्थ्यांना समजावून सांगणे.
- ३) कादंबरी या साहित्यप्रकारातील अनुस्यूत घटकांची विद्यार्थ्यांना ओळख करून देणे.
- ४) कादंबरी या वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजून घेऊन इतर वाङ्मयप्रकारापेक्षा कादंबरीचे उपप्रकार व वेगळेपण अभ्यासणे.
- ५) कादंबरी या वाङ्मयप्रकारातील निवडक कादंबऱ्यांचा सर्वांगीण परिचय करून देणे.

घटक :

१. कादंबरी : संकल्पना व स्वरूप
  - १.१ वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना
  - १.२ कादंबरी या वाङ्मयप्रकारांचे स्वरूप
  - १.३ इतर वाङ्मयप्रकारापेक्षा वेगळेपण
  - १.४ मराठी कादंबरीचा स्थूल परिचय

श्रेयांक - १
तासिका - १५

२. कादंबरीचे घटक व प्रकार

२.१ कादंबरीचे घटक

- कथानक
- व्यक्तिरेखा
- वातावरण
- घटना - प्रसंग
- निवेदन
- भाषा व शैली

२.२ कादंबरीचे प्रकार

श्रेयांक - १
तासिका - १५

३. निवडक कादंबऱ्यांचा अभ्यास

३.१ ययाति – वि. स.खांडेकर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.

३.२ उद्या – नंदा खरे, मनोविकास प्रकाशन, पुणे.

श्रेयांक - २

तासिका- ३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. मराठी कादंबरी :तंत्र आणि विकास- संपा. प्र. वा. बापट, ना. वा. गोडबोले, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
२. साहित्याचे मानदंड - गंगाधर गाडगीळ, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
३. मराठी साहित्य - प्रेरणा व स्वरूप- संपा.गो. मा. पवार आणि म. द. हातकणंगलेकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
४. मराठी कादंबरीचे पहिले शतक - कुसुमावती देशपांडे, विद्याप्रसारक मंडळ, ठाणे
५. वाङ्मयप्रकार: संकल्पना व स्वरूप - संपा.आनंद वास्कर, अन्वय प्रकाशन, पुणे
६. ग्रामीण साहित्य: स्वरूप आणि दिशा- वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद.
७. मराठी कादंबरीची समाजशास्त्रीय समीक्षा – रवींद्र ठाकूर, दिलीपराज, प्रकाशन, पुणे
८. साहित्यविमर्श - रमेश वरखेडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.
९. स्त्रीवाद - संपा. सुमती लांडे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
१०. ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास - संपा. रामचंद्र काळुंखे, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद
११. टीकास्वयंवर - भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
१२. धार आणि काठ - नरहर कुरुंदकर, देशमुख आणि कंपनी, पुणे
१३. स्त्रीवाद आणि मराठी साहित्य - वंदना महाजन, विजय प्रकाशन, नागपूर
१४. एकविसाव्या शतकातील मराठी कादंबरी- संपा. दादा गोरे, अक्षर वाङ्मय प्रकाशन, पुणे
१५. कादंबरी आणि मराठी कादंबरी- उषा हस्तक, साहित्यसेवा प्रकाशन, पुणे
१६. गेल्या अर्धशतकातील मराठी कादंबरी – विलास खोले, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
१७. मराठी कादंबरीचा इतिहास – चंद्रकांत बांदिवडेकर, मेहता प्रकाशन, पुणे
१८. ग्रामीण कादंबरी : आकलन आणि विश्लेषण – रामचंद्र काळुंखे, कैलाश पब्लिकेशन्स औरंगाबाद
१९. कादंबरीविषयी- हरीश्रंद्र थोरात, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
२०. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार – संपा. श्री. पु. भागवत आणि इतर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर

एम.ए. (मराठी) द्वितीय वर्ष

सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ४०५.४ विज्ञान साहित्य

उद्दिष्टे :

१. मानवी जीवनाचे उन्नयन करणारी विज्ञान ही संकल्पना समजून घेणे.
२. विज्ञान साहित्यांची संकल्पना स्वरूप व वैशिष्ट्ये अभ्यासणे.
३. विज्ञान साहित्यांतर्गत येणाऱ्या साहित्य प्रकारांचा अभ्यास करणे.
४. मराठी विज्ञान साहित्याच्या लक्षणीय परंपरेचा अभ्यास करणे.
५. विद्यार्थ्यांमध्ये विज्ञान साहित्याविषयी आवड निर्माण करून विविध साहित्यप्रकारांची ओळख करून देणे.
६. अभ्यासपत्रिकेतील विज्ञान साहित्यकृतींचा अभ्यास करणे.

घटक :

- १ : विज्ञान साहित्याची संकल्पना, वाटचाल
- १.१ विज्ञान साहित्य-संकल्पना
- १.२ विज्ञान साहित्याची वाटचाल
- १.३ विज्ञान साहित्य व विज्ञान लेखक

श्रेयांक-१

तासिका-१५

- २ : विज्ञान साहित्याचे स्वरूप-विशेष
- २.१ विज्ञान साहित्याच्या प्रेरणा व उद्देश
- २.२ विज्ञान साहित्याचे स्वरूप
- २.३ विज्ञान साहित्याची वैशिष्ट्ये
- २.४ विज्ञान बालसाहित्याची भाषाशैली

श्रेयांक-१

तासिका-१५

३ : विज्ञान साहित्याची परंपरा

- ३.१ विज्ञान साहित्याची परंपरा
- ३.२ मराठीतील विज्ञान साहित्य
- ३.३ मराठी विज्ञान साहित्याचे वेगळेपण
- ३.४ विज्ञान साहित्याच्या मूल्यमापनाचे निकष

श्रेयांक-१

तासिका-१५

४ : साहित्यकृती

४.१ अंतराळातील भस्मासुर (कथासंग्रह) – जयंत नारळीकर, श्री. विद्या प्रकाशन, पुणे.

श्रेयांक-१

तासिका-१५

संदर्भ ग्रंथ :

- १) मराठी विज्ञान साहित्याचा इतिहास- जयंत श्रीधर एरंडे, म. रा. सा. आणि सं.मंडळ, मुंबई
- २) विज्ञानसाहित्य आणि संकल्पना – संपा. व. दि. कुलकर्णी/ निरंजन घाटे, नीहारा प्रकाशन, पुणे
- ३) मराठी विज्ञान साहित्य - संपा. म.सु. पगारे, प्रशांत प्रकाशन, पुणे
- ४) मराठी विज्ञान साहित्यसमीक्षा व संशोधन -फुला बागूल, अथर्व पब्लिकेशन्स, जळगाव
- ५) जगप्रसिद्ध विज्ञान कथा - निरंजन घाटे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
- ६) विज्ञान, मराठी आणि विज्ञान वाङ्मय – निरंजन घाटे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
- ७) विज्ञानसाहित्यविश्व – निरंजन घाटे, अभिनुजा प्रकाशन, पुणे
- ८) विज्ञानविश्वातील वेधक आणि वेचक, जयंत नारळीकर, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
- ९) विज्ञान कथाविश्व - संपा. निरंजन घाटे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
- १०) विज्ञानवारी - निरंजन घाटे, मनोविकास प्रकाशन, पुणे
- ११) विज्ञानाने जग बदलले - निरंजन घाटे, अभिनुजा प्रकाशन, पुणे
- १२) वेधक विज्ञानकथा- संपा. जोसेफ तुस्कानो, डिंपल प्रकाशन, पुणे
- १३) विज्ञान सृष्टी- संपा. स्नेहल तावरे/ बाळासाहेब गुंजाळ, प्रेरणा प्रकाशन, पुणे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर
एम.ए. (मराठी) व्दितीय वर्ष
सत्र चौथे

(जून २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रम)
वैकल्पिक अभ्यासक्रम Elective

MAR ४०५.५ साहित्याचे प्रकारांतर

उद्दिष्टे :

१. साहित्यप्रकाराची संकल्पना व विविध साहित्यप्रकारांतील साम्य- भेदांचा अभ्यास करणे.
२. प्रकारांतर व माध्यमांतर यातील फरक जाणून घेणे.
३. प्रकारांतरित मराठी साहित्यकृतींची परंपरा अभ्यासणे.
४. कलाकृतीच्या प्रकारांतराची प्रक्रिया जाणून घेणे.
५. कलाकृतींचे प्रकारांतर होताना होणारा बदल अभ्यासणे.

घटक :

१. प्रकारांतराची संकल्पना व स्वरूप
- १.१ साहित्यप्रकाराची संकल्पना
- १.२ कथा, कविता, कादंबरी, नाटक : स्वरूप - विशेष
- १.३ प्रकारांतर म्हणजे काय?
- १.४ प्रकारांतर व माध्यमांतर यातील फरक

श्रेयांक - १
तासिका - १५

२. साहित्यकृतीचे प्रकारांतर
- २.१ साहित्यकृतीच्या प्रकारांतराची कारणे
- २.२ प्रकारांतराच्या मर्यादा व फायदे
- २.३ प्रकारांतराचे तंत्र व सामुग्री
- २.४ प्रकारांतरित मराठी साहित्यकृतींचे स्वरूप व वाटचाल

श्रेयांक - १
तासिका - १५

३. प्रकारांतरित निवडक साहित्यकृतींचा अभ्यास

३.१ मूळ साहित्यकृती

- अ. थँक यू मिस्टर ग्लाड (कादंबरी) – अनिल बर्वे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
ब. आमदार सौभाग्यवती (कादंबरी) – रा. रं. बोराडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.

३.२ प्रकारांतरित साहित्यकृती

- अ. थँक यू मिस्टर ग्लाड (नाटक) – अनिल बर्वे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
ब. आमदार सौभाग्यवती (नाटक) – श्रीनिवास जोशी, काँटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
(साहित्यकृतीच्या प्रकारांतराची प्रक्रिया स्पष्ट करणे तसेच प्रकारांतरित साहित्यकृती आणि मूळ साहित्यकृती यांचा तुलनात्मक विचार मांडणे येथे अपेक्षित आहे.)

श्रेयांक – २

तासिका – ३०

संदर्भ ग्रंथ :

२. दृश्यकला आणि साहित्य – वसंत आबाजी डहाके, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
२. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया – संपा. आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
३. वाङ्मयप्रकार : संकल्पना व स्वरूप – संपा. आनंद वास्कर, अन्वय प्रकाशन, पुणे
४. रेडिओवरील भाषणे आणि श्रुतिका – पु. ल. देशपांडे, मौज प्रकाशन, मुंबई
५. मराठी चित्रपटाची पटकथा – अनिल सपकाळ, अनुबंध प्रकाशन, पुणे
६. गाथा मराठी सिनेमाची – इसाक मुजावर, प्रतीक प्रकाशन, पुणे
७. साहित्य आणि सांस्कृतिक संवेदन – प्रभाकर बागले, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
८. सृजनात्मक लेखन – आनंद पाटील, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
९. साहित्यकृतींचे माध्यमांतर – संपा. राजेद्र थोरात, आशुतोष कसबेकर, संस्कृती प्रकाशन, पुणे
१०. पटकथा लेखन : एक परिचय – श्याम जोशी, राजकमल प्रकाशन, नवी दिल्ली
११. साहित्य, सर्जन आणि संदर्भ - केशव तुपे, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद
१२. कथात्म साहित्य आणि चित्रपट रूपांतर प्रक्रिया - बालाजी धारुळे, हार्मिस प्रकाशन, पुणे
१३. मराठी कादंबऱ्यांची नाट्यरूपांतरणे – कल्पना कामत, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
१४. साहित्यकृतींचे माध्यमांतर – संपा. भारत हंडीबाग, सदाशिव सरकटे, हरनाई प्रकाशन, नांदेड
१५. माध्यमांतर : कादंबरी आणि चित्रपट – प्रसाद ठाकूर, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद
१६. साहित्य : आस्वाद, अध्यापन आणि समीक्षा- संपा. सतीश बडवे, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद
१७. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार- संपा. श्री. पु. भागवत आणि इतर पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
१८. ललित कला आणि ललित वाङ्मय- दु. का. संत, फडके बुक सेलर्स, नागपूर

49
विभागप्रमुख,
मराठी विभाग,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
छत्रपती संभाजीनगर

10/10/24